

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Udrag fra Dandserinden

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Dandserinden", i Paludan-Müller, Fr.: *Dandserinden*, udg. af Berit Ziegler, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 132. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm04-shoot-idm140348531903120/facsimile.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Dandserinden

Fortælleren kan ikke tilslutte sig den optimistiske tankegang, der modsiges af erfaringen. Der dennesidige er en jammerdal, præget af altings forgængelighed og tomhed. Tiden er således en faktor, man ikke kommer uden om og aldrig får lov til at glemme (20-23) – selv kærligheden afløres som tom og kortvarig (182, 260). Mennesket kan ikke engang trøste sig ved at betragte symbolerne på »Guds» eksistens, fordi de vil forgå som alt andet: »Caput er Alt [...] / som Tidens store Vinge værner: / Jord, Sol og Maane, Nattens gyldne Stjerner» (23.6-8). Gudsidealet skjuler sig for os ved ikke at reflekteres i fænomenerverdenen: havoverfladen er i oprør, så den ikke kan spejle stjernerne, og himlen skjules af mørke og dækkes af skyer og tåge: »Forneden sees kun Undergang og Grav, / Foroven Evighedens Lys sig dølger» (86.3-4). Dermed har det dennesidige mistet sin eneste forbindelse til det hinsidige, og skellet synes uoverstigeligt.

Det hinsidige er romantikkens forestilling om livet efter døden i et himmelsk Paradis »fuld af evig Lykke» (99.5). I det hinsidige virkeliggøres »Gud», også kaldet »Ideen» (92.8) og »Det Ene» (100.3), der tænkes at gribe ind i tilværelsen som et mere eller mindre styrende skæbneforsyn, der holder alt samlet med et bestemt, men ukendt formål.

Fortælleren ved ikke, hvad han skal tro. Han ønsker på den ene side brændende, at der eksisterer en kærlig og nådig »Gud», da det syndige og onde menneske virkelig har brug for frelse. På den anden side beklager han sig over ikke at kunne få vished på grund af »Det aldrig gjenemtrængte Kundskabs Slør» (99.2). Fortælleren svinger konstant mellem håb og tvivl: »Til Tvivl [blev] hvert helligt Haab om Himlens Herlighed» (87.8), »Hvad Tro mig var, / Er nu kun Haab, hvis Rod af Tvivl er knækket» (97.5-6), og »neppe blev vor Tvivl til Hvile bragt, / Da reiser sig med Vælde flux Erfaring, / Og peger paa det Døende i Alt» (369.5-7). Han afviser derfor troen som det svage individs forsvarsmekanisme: »hvad er Tro? vor Svagheds gyldne Skjold» (370.1).

Når det dennesidige liv forkastes, og der stilles spørgsmålstegn ved det hinsidige, kan mennesket kun resignere og bede (370.7), for måske eksisterer Gud og kan hjælpe. Håbet er det svage individs eneste trost, fordi det forhindrer ham i at gå til: »Dog meer end Alt er herlig denne Haaben! / I Livets Bolgegæng vort Anker kun» (416.1-2). Fortælleren er, som Rolf Dorset skriver i *Den erindrende Faun* (s. 148), ikke langt fra totalt at afskrive evigheden som en projicering af øn-

sker med rod i det fysiske. Der er altså tale om to grader af nihilisme: a) det transcendent eksisterer, men vi kan ikke nå det, eller det kan ikke realiseres på jorden, og b) det transcendent eksisterer ikke, men vi har stadig et håb, der dog er ren illusion. Fortælleren svinger mellem disse to opfattelser; det hinsidiges eksistens afvises ikke konsekvent, og ingen af hovedpersonerne fornægter Gud.

Fortælleren løsning er at isolere sig fra livet og leve i ophøjet ensomhed: »Den høie Værd af eensom, stille Leven» (227.8), mens han forsøger alle livets tomme glæder og blot venter på døden: »Forsage, det er Læren kun [...] Vel er kun Sorg dens Rod, dens Duft og Lugt/ Kun Kulde, Bitterhed og mørke Dage/ Dog voxer skal den, til den kolde Steen/ Bedækker Hjertet, Jorden vore Been.» (275). Til sidst er der ikke andet tilbage end livslede og døds længsel.

I modsætning til romantikkens optimistiske dualisme opfatter den romantiske fortæller i *Dandserinden* mennesket som delt mellem legeme og sjæl/ånd, der på ingen måde kan være i harmoni, fordi mennesket er syndigt og blindt, og fordi det sande og ideelle oftest modarbejdes af samfundet (340). Fortælleren opfatter ligeledes skellet mellem det dennesidige og det hinsidige som uoverstigeligt, mens man lever (372.2-4). *Dandserinden*'s fortæller kan derfor kaldes pessimistisk dualist.

Paludan-Müller har i *Dandserinden* givet udtryk for sin utilfredshed med samfundet: embedsmandsvældet, fornuftægteskabet, pengemagten og modeafguden; han tør endda sætte spørgsmålstegn ved troen og dermed ved kirken, men han nævner aldrig kongemagten – måske på grund af frygt for censuren. Det var farlige tanker dengang, men Paludan-Müllers antihelte, erotiske oprør, frihedstrang, krav om jordisk lykke og afvisning af gudsprincippet forudgriber på en måde naturalismen. Romantismen kan således siges at danne bro til vort århundrede uden om den, for os, fjerne biedermeier.

VIII. Modtagelsen

Dandserinden »var i Alles Munde, den oplevede i kort Tid flere Oplag, unge Digttere dannede sig efter den. Alle vare enige om, at dette Digt var det Skønneste, som endnu var skrevet paa Dansk, og at Pa-